

MINISTRY OF
EDUCATION AND CULTURE

SAMOA NATIONAL ASSESSMENT OF PRIMARY EDUCATION

2025

TAUSAGA 8

GAGANA SAMOA

PEPA FESILI

TAIMI FA'ATŪLAGAINA: 90 MINUTE (1.5 ITULĀ)

FA'ATONUGA:

1. 'AUA LE SUSU'EINA LE PEPA FESILI SE'IA FAI ATU LE FAISU'EGA.
2. Siaki pe ua i ai lau Pepa Tali Valivali (Bubble Answer Sheet).
3. Tusi lau Numera Ā'oga i avanoa 'olo'o i luga o le Pepa Tali ua saunia.
4. Tali fesili o le **Vāega A, Vāega E** ma le **Vāega I** i le Pepa Tali.
5. Fa'aaoga le Pepa Tali mo FESILI UMA o le Vāega **A, E** ma le **I**. Faitau mae'ae'a lelei fesili ta'itasi ae le'i taliina i luga o le Pepa Tali e fa'atumu ai lau tali (A, E, I po'o le O).
6. Fa'amolemole valivali fa'apea lau tali: ● ae aua ne'i valivali fa'apea: ⊗ ⊘ ⊙ ⊚
7. 'AUA LE TUSIA TALI I LE PEPA SU'EGA.
8. E **50** Fesili o lenei Pepa Su'ega

Siaki pe 'o 'ātoa uma itulau o le Pepa: **2 - 15**
AVE LAU PEPA FESILI I LE FAISU'EGA PE 'A MĀE'A LE SU'EGA.

'AUA NE'I TUSITUSIA LENEI PEPA. FA'AAOGĀ LE PEPA TALI MO LE VĀEGA A, E MA LE I.

VĀEGA A:

FAITAUGĀLAULU

Faitau lelei ia mālamalama i le 'autū ona tali lea o Fesili 1 i le 5.

'Autū 1:

MO Ē FIA TA'A'ALO LAKAPĪ

Afai 'o 'ē fuafua e ta'alo i se aulakapī malosi i le lumana'i, e tatau ona e silafia itū nei.

Mo le laina pito i luma, e mana'omia ni tagata tino malolosi, mamafa ma tāmomo'e i taimi uma.

Mo le laina lona lua, e mana'omia ai ni tama po'o ni teine e malō ma malolosi ponaivi ma o ni tagata fo'i e tupu 'u'umi ma maualuluga tino. O le to'afā lea latou te taofia le mamafa o le sikalamu.

O le pito i tua, e tatau ona iai se tagata tino'ese, saosaoa ma malosi e atoa iai le mamafa o le pito i luma.

O le 'afa, e tatau lava ona iai se tagata e saosaoa, atamai, tāfitifiti ma mataāla e feso'ota'i ai le laina i luma ma tua.

O le numera sefulu, e tatau ona lelei lana kiki i le pou, sa'o ma masau le pasiina o le polo i so'o se vāega o le malae 'a'o vevesi le ta'aloga.

O isi uma tagata o le laina i tua o le 'au, e tatau ona sili atu lo latou saosaoa, malolosi, lelei le 'alo 'ese mai i le pu'e a le isi 'au, malosi le pu'e ma e mautinoa e mafai ona latou fa'atiniina le polo i luga o le laina sikoa.

Ae o le silisili o mea 'uma, ia i'u lelei ā'oā'oga i le poto salalau mai i kolisi maualuluga ma lunivesite.

O lē fea la o vāega nei e te fia ta'alo ma 'ave iai lau fa'amuamua?

Ia 'ē manatua e tutusa lelei au tapenaga mo le lakapī ma le tapenaga mo su'ega.

Alagā'oa: ATAFT

1. O le tusitusiga lenei, 'olo'o fa'a'autū i ē fia ta'a'alo i le:
  - A. soka.
  - E. netipolo.
  - I. lakapī.
  - O. kirikiti.

2. O tagata e ta'a'alo i le laina i luma, e tatau ona:
- A. malolosi ma tāmomo'e.
  - E. 'u'umi ma maualuluga.
  - I. tāfitifiti ma mataāla.
  - O. mālosi le pu'e.
3. O i latou e fa'atiniina le polo i le laina sikoa, o tagata o le laina:
- A. fa'aleoleo.
  - E. i luma.
  - I. lona lua.
  - O. i tua.
4. O le tagata e ta'alo i le lakapī, e tatau ona:
- A. fa'atalalē i lana tāleni.
  - E. fa'amāoni i lona vala'auina.
  - I. faitogafiti i taimi o koleniga.
  - O. fe'alo'alofa'i i ana tāpenaga.
5. E tutusa lelei le tāpenaga mo le lakapī ma su'ega ona e mana'omia le:
- A. māfafau ia lelei ma e lē paiē.
  - E. taimi tafao ae tu'u le tāpenaga.
  - I. togitupe o le faiā'oga.
  - O. fa'amuamua o fe'au a le 'aīga.

Faitau lelei ia mālamalama i le fa'amatalaga ona tali lea o Fesili 6 i le 11.

'Autū 2:

Lama i le Po mo Lo'u Aso Fānau.

Na tēte'i o'u mātua ina 'ua ta'u atu iai lo'u mana'o mo lo'u aso fānau.

Na fesili mai Seti, le uso o lo'u tamā, pe 'ou te mana'o ma te ō ma te lama i'a lele mo lo'u aso fānau.

Na 'ioe o'u mātua ma fa'apea mai loa lo'u tamā iā Seti,

"Se'i va'ai lelei le tama.

'Aua lua te ō tele i tai.

Manatua fo'i le mea na tupu muamua iā te 'oe ma le malie!"

'Ae na fa'apea mai lo'u tinā iā te a'u,

"Sifa, fa'alogo lelei iā Seti.

Pipi'i lelei i le paopao.

Va'ai 'oe ne'i pa'ū i le sami.

A sa'e le paopao, māfafau ma vala'au i le Atua".

Alaga'oa: O se vāega o le tala: Lama i le Po mo lo'u aso fānau na tusia e Tuala F.Tiresa Malietoa i lana tusi **Lama i le Po mo lo'u aso fānau** 2003.

6. O le fa'amoemoe o le tusitala ma Seti, e fia ō i le sami e:

- A. fafaga a lā i'a lele i le po.
- E. matamata i i'a lele i le po.
- I. su'esu'e i i'a lele i le po.
- O. e fāgota i'a lele i le po.

7. O le 'upu i le tala e iloa ai o le faiva e fai i le pogisa o le po o le:

- A. lama.
- E. sami.
- I. māfafau.
- O. paopao.

8. “A sa’e le paopao, māfaufau ma vala’au i le Atua”. O ai e āna ‘upu nei?
- A. Tamā o le tusitala
  - E. Uso o le tamā o le tusitala
  - I. Tinā o le tusitala
  - O. Uso o le tinā o le tusitala
9. ‘Aiseā e tāua ai le fa’amanatu a le tamā o le tusitala e aua ne’i ō tele i tai?
- A. E maua ai i’a e tele.
  - E. E mo lo lā saogalēmū.
  - I. O le i’a lele e iloagatā i le po.
  - O. Ina ne’i fa’alavelave ane ‘ava’ava i le faiva.
10. O le fe’au fa’amanatu a le tamā o le tusitala iā Seti o le taimi na:
- A. sa’e ai le va’a.
  - E. si’isi’i ai galu o le sami.
  - I. tupu ai matagi i le vasa.
  - O. sātia ai iā ‘e le malie.
11. O ā ‘upu i le tala e iloa ai o le ‘āiga o le tusitala e kerisiano?
- A. “Fa’alogo lelei iā Seti”.
  - E. “Māfaufau ma vala’au i le Atua”.
  - I. “Pipi’i lelei i le paopao”.
  - O. “Va’ai ‘oe ne’i e pa’ū i le sami”.

12. Fa'ailoa le tāua o le 'upu 'olo'o vase lalo i le fuai'upu.

E le'i faia le fa'atau ona ua loka le fale'oloa.

- A. fa'ailo taimi
- E. 'upu soso'o
- I. 'upu o taimi
- O. veape fesoasoani

13. O le 'upu soso'o i le fuai'upu, e tu'u fa'atasia:

- A. manatu e lua pe sili atu fo'i.
- E. faiā e lua pe sili atu fo'i.
- I. fa'ailotaimi e lua pe sili atu fo'i.
- O. muānauna e lua pe sili atu fo'i.

14. Fa'ailoa le vāega o le gagana e iai le 'upu 'olo'o vase lalo.

Na fa'ailoa mai e Sami o īa na teūa le potu ananafi.

- A. soānauna
- E. muānauna
- I. suinauna
- O. fa'asinonauna

15. Fa'ailoa le gagana e iai le upu 'olo'o vase.

E solitū le nu'u i le fa'amoemoe o le 'āiga taeao.

- A. Veape lagolago
- E. Gagana momo'o
- I. Fasi'upu amata
- O. Gagana tete'e

16. O le gagana momo’o, e tau fa’amatala ai:
- A. se mea na tupu i le soifuaga.
  - E. se mafauauga o i le loto.
  - I. le taunu’uga o se fa’amoemoe.
  - O. le tapenaga o se fa’amoemoe.
17. Fa’ailoa le tūlaga o le ‘upu ‘olo’o vase lalo i le fuai’upu.
‘Olo’o tau sa’ilia se ta’avale agagatā mo si toea’ina.
- A. Veape
  - E. Soāveape
  - I. Suinauna
  - O. Soānauna
18. Fa’ailoa le fuai’upu ‘olo’o i le tuale.
- A. O Timu na sau ma le keke.
  - E. O matou na omai ma le keke.
  - I. O Tima ma Sina na omai ma le keke.
  - O. O le fānau a Timo ma Sina na ōmai ma le keke.
19. Fa’ailoa le fa’amatalaga ‘olo’o i le gagana fa’alelotu.
- A. “Fa’auta, ou te tu i le faitoto’a ma ‘ou tu’itu’i atu”.
  - E. “E mana’omia lo tatou galulue fa’atasi”.
  - I. “Ua mamalu lo tatou taeao fesilasilafa’i”.
  - O. “E! ta fia alu lava i Ausetalia e tafao ai”.

20. Fa'ailoa le gagana 'olo'o iai le fa'a'upuga leni.
"Oi! talofa e i si toea'ina; 'ae pe o fea o iai lana ta'avale."
- A. Fa'amatai
  - E. Fa'amama'i
  - I. Fa'afitifiti
  - O. Fa'avi'ivi'i
21. O le fasi'upu 'āmata ma le fa'ai'u, e fa'aopoopo i se 'upu ina ia:
- A. fa'atūmau ai lona uiga.
  - E. 'ave'esea ai lona uiga.
  - I. fa'aleleia ai lona uiga.
  - O. suia ai lona uiga.
22. Fa'ailoa le fa'amatalaga 'olo'o fa'aalia meatotino lē mautinoa.
- A. "Aumai lo'u mitiafu pa'epa'e".
  - E. "Alu e 'aumai so'u 'ofu".
  - I. "Alu e 'aumai la'u 'ato ā'oga".
  - O. "O fea o iai lau 'api mūmū?"
23. Filifili le fa'afeagai o le fa'a'upuga 'olo'o i lalo.
Se'i va'ai le toea'ina pe 'ua laulelei.
- A. Se'i va'ai le 'olomatua pe 'ua fia tausami.
  - E. Se'i va'ai le teine pe 'ua fia tausami.
  - I. Se'i va'ai le tama pe 'ua fia tausami.
  - O. Se'i va'ai le toea'ina pe 'ua fia tausami.

- 24.** O 'upu uiga lasi e:
- A. tasi le sipēlaga, tasi le ta'uga ma e tutusa uiga.
  - E. 'ese le sipēlaga, 'ese le ta'uga 'ae tutusa uiga.
  - I. tasi le sipēlaga, tasi le ta'uga 'ae 'ese'ese uiga.
  - O. 'ese le sipēlaga, 'ese le ta'uga ma 'ese'ese uiga.
- 25.** Fa'ailoa le fa'amatalaga 'olo'o i le gagana tusitusi.
- A. "O kaeao mau ke o ai le fa'alavelave".
  - E. "O taeao mau te o ai le fa'alavelave".
  - I. "O taeao make o ai le fa'alavelave".
  - O. "O taeao matou te o ai i le fa'alavelave".
- 26.** Fa'ailoa le taimi 'olo'o iai le fa'a'upuga 'olo'o i lalo.
- "O taeao o le 'a fai ai ta'alogā i le Paka".
- A. taimi tuana'i
  - E. taimi nei
  - I. taimi lumana'i
  - O. taimi faifaipea
- 27.** Fa'ailoa le taimi o le aso 'olo'o iai le fa'amatalaga i lalo.
- O le tatafa o ata na manu mai ai le fonu a le nu'u.
- A. Taeao pō
  - E. Aoauli
  - I. Afiāfi
  - O. Pogisa le pō

Fa'atonuga: Filifili le tali talafeagai mo fesili ta'itasi o le vāega lenei.

28. Fa'ailoa le matai 'olo'o vase lalo.

O le tulāfale o le nu'u o le failāuga lena o le faigamalaga.

- A. Vai-matai
- E. Matai fai'upu
- I. Matai tapua'i
- O. Matai tusitusi

29. O le vāega tāua o le ūla pe a fa'asoa taumafa o le:

- A. ivifoe.
- E. mafu.
- I. ma'alo.
- O. agani.

30. Filifili le vāega e tatau ona ave ai le inati o le faife'au.

- A. Tualā
- E. Ivifoe
- I. 'Ō'ō
- O. Vasāsui

31. Fa'ailoa le vaogagana o le tolotolouga.

- A. 'A'ami le uga.
- E. Fa'ate'a le uga.
- I. Tagi le uga.
- O. Fa'ato'ese le uga.

- 32.** O tulāfale fai'upu o le malaga e tatau ona nonofo i:
- A. poutū.
  - E. poulāuga.
  - I. pou o le tala.
  - O. pou o le talātua.
- 33.** A tapena le 'ava o le feiloa'iga, e mana'omia le:
- A. lapa.
  - E. tauaga.
  - I. 'alava.
  - O. fau.
- 34.** O le vāega e mulimuli lava pe 'ā folafola le sua i fafo o le:
- A. 'ailao le sua.
  - E. sua taute.
  - I. pāsese.
  - O. tōfā.
- 35.** O le ālofaga, o le faiva o:
- A. malie.
  - E. atu.
  - I. 'anae.
  - O. sa'ulā.

- 36.** O Time e nofo i Apia ae 'olo'o tautua lava ona mātua ma lona 'āiga i Savai'i.
- O le tautua lea e ta'ua o le:
- A. tautua tuāvae.
  - E. tautua 'aitaumalele.
  - I. tautua matavela.
  - O. tautua 'upu.
- 37.** A lufilufi le malie, o lona vāega e sili ona tāua o le:
- A. ivimuliulu.
  - E. tino.
  - I. ulu.
  - O. si'usi'u.
- 38.** E sefulu ma le fitu āfi i'a na maua i le faiva o le toea'ina. O lona faitauga i le fa'asamoa e:
- A. lauagafulu ma le fitugalau.
  - E. matāgafulu ma le fitugamata.
  - I. afiagafulu ma le fitu.
  - O. fuagafulu ma le fitugafua.
- 39.** O mea'ai e tapena pe a alu le ālofaga, e ta'ua o le:
- A. mea'ai fa'afaga.
  - E. fono o le 'ava.
  - I. 'ava.
  - O. tāūga.

40. 'Ou te le toe si'i se matālālāga, o le alaga'upu na maua mai i le:
- A. falelalaga.
  - E. kirikiti.
  - I. faugāva'a.
  - O. faugāfale.
41. A alu se taule'ale'a e āsamo, o lona uiga 'olo'o sa'ili mea'ai 'a'āno:
- A. fa'afana.
  - E. vela.
  - I. mata.
  - O. fa'a'a'isa.
42. Fofo'e 'ulu, o le vaogagana o le:
- A. tunu'ulu.
  - E. umu'ulu.
  - I. fa'alifu'ulu.
  - O. falai'ulu.
43. E māfua ona 'ese le ta'uga o isi taumafa i nu'u o Samoa ona o āna:
- A. aganu'u.
  - E. aga'īfanua.
  - I. tāpua'iga.
  - O. amioga.

44. Filifili le uiga sa’o o le ‘upu ‘olo’o vase lalo.

O le fa’ausi le ‘fono o le ‘ava’ na tapena e le ‘aumaga.

- A. ‘Aiga o le fa’aipoipoga.
- E. Vai’aiga o le aoauli.
- I. Taumafataga o le aoauli pe ‘ā mālōlō.
- O. Taumafataga pe ‘ā māē’a le alí’i taeao.

45. A usi le ‘ava, o lona uiga ua māē’a ona:

- A. mā le ‘ava.
- E. palu le ‘ava.
- I. tufa le ‘ava.
- O. tofo le ‘ava.

46. A fa’amatala le ivifoe fa’afaigofie o le:

- A. alāgāvae.
- E. itūmālōsi.
- I. alāgālima.
- O. itūvaivai.

47. Ua fiu e fa’aaogā palapalamālō o le fa’alavelave. O palapalamālō o:

- A. fala.
- E. toga.
- I. vai.
- O. mea’ai.

48. 'O le sa'ili fesoasoani 'o ō tatou 'āiga i tuā'oi se'i toe totogi mulimuli e ta'ua o le aganu'u:
- A. fetufā'i.
  - E. nonō.
  - I. fa'afesuia'i
  - O. fetausia'i.
49. O le vāega o le tatau a ali'i e muamua lava ta e le tufuga o le:
- A. Punialo.
  - E. 'Aso Fa'aifo.
  - I. Pute.
  - O. Va'a.
50. 'Āfai o le taufolo sami e mana'omia ai le suāsami, o lona uiga o lona tofo e:
- A. 'ona'ona.
  - E. suamalie.
  - I. māgalo.
  - O. leai se tofo.